

הרב דוד פנדל

החזקת כלב תקיפה בבית

הצגת השאלות

- א. האם מותר לאדם להחזיק כלב תקיפה (המסוגל להרוג אדם) בתוך ביתו, להגנה מפני גנבים? נידון זה שייך לכאורה לדין 'גנב הבא במחתרת' (יבואר בהרחבה להלן), שלגביו חידשה התורה שמותר לבעל הבית להרגו, ואם כן נראה שיש להתיר להחזיק כלב תקיפה, שיהרוג גנבים לפי הצורך. אך אולי ההיתר שהתירה התורה להרוג את הגנב הוא לבעל הבית עצמו, אך אסור לו להשאיר בבית מלכודות שיגרמו למותו של הגנב?
- ב. האם מותר לאדם להרעיל או להרוג באופן אחר, כלב של שכנו שגורם לו נזק?

א. החזקת כלב רע

נאמר בגמרא (ב"ק טו ע"ב):
תניא; רבי נתן אומר; מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו? תלמוד לומר (דברים כב, ח); וְלֹא תִשֵּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ. ומבאר המהרש"א¹ שהיה צריך להזהיר על כלב רע נוסף על אזהרת המעקה, משום שהמעקה נועד להגנה על בני ביתו שלא ייפלו, אך כלב רע אינו מזיק לבני ביתו אחרי שהורגל עימם, ולא נועד אלא לשמור מפני הגנבים בלילה, ואף על פי כן נאמר עליו 'וְלֹא תִשֵּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ'.
לכאורה, הטעם שאסור להחזיק כלב רע, אף על פי שאינו מסוכן לבני הבית, הוא מפני החשש שיזיק חפים מפשע שיחשוד בהם, או לחילופין שיפגע בגנב שלא כדין. אם כן יש בידינו סברא לאסור החזקת כלב תקיפה, פן יהרוג אדם שנכנס לחצר בטעות וכדומה. ומכל מקום מצאנו מקור מפורש לאיסור החזקת כלב תקיפה בבית.
יש להזכיר גם טעם נוסף שבשלו יש להימנע מהחזקת כלב בבית, והוא שמא ינבח ויפחיד בני אדם, ואפילו אינו נושך, כמעשה הנורא בגמרא (ב"ק פג ע"א):
ההיא איתתא דעלת למיפא בההוא ביתא, נבח בה כלבא, אמר לה מריה: לא תיסתפי מיניה, שקולי ניביה. אמרה ליה: שקילי טיבותיך ושדיא אחיזרי, כבר נד ולד.

1. מהרש"א, חידושי אגדות שם, ב"ק טו ע"ב, ד"ה מניין.

ומפורש במשנה (שם עט ע"ב): 'לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת', ואיתא בגמרא (שם פג ע"א): 'אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר, וקושרו ביום ומתירו בלילה', וכן נפסק בטור (ח"מ סי' תט) ובשו"ע (ח"מ סי' תט סעי' ג).

ב. הלעיטהו לרשע וימות

כתב הרב יצחק זילברשטיין² לגבי מי שגונבים ממנו באופן קבוע דברי מאכל, שרשאי הוא להרעיל את האוכל אף שהגנב עלול למות על ידי זה, מדין 'הלעיטהו לרשע וימות'. מקרה זה דומה לנידון דיין, ועל ידי בירור הדברים יתבאר הדין של כלב תקיפה. מקור המושג 'הלעיטהו לרשע וימות' הוא בגמרא (ב"ק סט, א) שמבארת את דברי המשנה (מעשר שני פ"ה מ"א): 'כרם רבעי מציינין אותו בקוזות אדמה, ושל ערלה בחרסית, ושל קברות בסיד, וממחה ושופך. אמר רבן שמעון בן גמליאל; במה דברים אמורים? בשביעית'. מבואר במשנה שעל בעל שדה לסמן מקום שהוא בדין כרם רבעי (ומותר באכילה רק בירושלים או על ידי חילול) וערלה, כדי שלא ייכשלו בני אדם באיסור, כשיאכלו מפירות שדהו. ואמר על זה רשב"ג, שדין זה אינו אמור אלא בשנת השמיטה, כאשר יש רשות לכל אדם לאכול מן השדה; אבל בשאר שנים, אינו צריך לסמן מקומות של איסור, כיוון שאסור לכל אדם לאכול מן השדה, ומי שאוכל גנב הוא, ו'הלעיטהו לרשע מן האיסור, וימות'. דהיינו, לא אכפת לנו להכשילו בעברה, כיוון שרשע הוא ואינו חושש מאיסור גזל. הרמב"ם (הל' מע"ש פ"ט ה"ז) פוסק כרשב"ג. תמהו רבים על דברי הרב זילברשטיין לגבי ההיתר להרעיל אוכל שגנב; כיצד הוא לומד זאת מדין 'הלעיטהו לרשע וימות', הלא דין זה לא הוזכר בש"ס אלא לעניין איסורים (כגון להניח לרשע לאכול ערלה וכרם רבעי או טבל),³ אך לא לעניין נזק, וכל שכן לא לעניין מיתה. מה שנקטה הגמרא 'הלעיטהו לרשע וימות', פירושו במובן הרוחני, שיפסיד מעלת נפשו או שיקרב מיתתו בידי שמים, ומכל מקום אינו כפשוטו שיש להרגו. אם כן מניין האסמכתא לומר חידוש כזה, שמותר לאדם לגרום מיתה למי שגונב ממנו, כאשר אינו בכלל דין 'גנב הבא במחתרת'?

ג. עביד איניש דינא לנפשיה

לכאורה היה מקום לומר שיש להתיר זאת מדין 'עביד איניש דינא לנפשיה' (ב"ק כז ע"ב), כפי שנפסק בשו"ע (ח"מ סי' ד סעי' א):
יכול אדם לעשות דין לעצמו; אם רואה שלו ביד אחר שגזלו, יכול לקחתו מידו, ואם האחר עומד כנגדו, יכול להכותו עד שיניחנו...
אם כן, כאשר גונבים מאדם אוכל, יכול להכות את הגנב על ידי כך שירעיל את האוכל. אמנם אין הדין כן, כיוון שמבואר בגמרא (ב"ק כח ע"א) ששור שעלה על גבי חברו

2. חשוקי חמד, ב"ק סט ע"א, ד"ה הלעיטהו.

3. על דמאי פ"ג מ"ה; וכן בתוספתא, פאה פ"ב ה"ה, כמובא בגמ' ב"ק סט ע"א.

להורגו, ובא בעל השור התחתון ודחפו לעליון ומת – חייב, משום שהיה לו לשמטו, ולא שמטו. כלומר, היה לו לקחת את שורו מתחת השור העליון באופן שלא יוזק השור העליון, ולא לדחוף את השור העליון ולגרום בוודאי להריגתו. ודברי הרמ"א (שם) ברורים: 'יכול להכותו עד שיניחנו אם לא יוכל להציל בענין אחר', ופשוט שהדברים אמורים הן כלפי עצם ההיזק, והן כלפי גודל ההיזק, דהיינו שאם יכול להימנע מלהזיק בכלל – הרי חייב על כך שהזיק, ואם יכול להסתפק בהיזק קטן – אסור לו לעשות היזק גדול.⁴ לאור זאת, נראה שאסור להרעיל מי שגונב אוכל, שהרי לא מתקבל על הדעת שאין אפשרות למנוע את הגנבה אלא באופן זה.

יש להוסיף שגם אם אין דרך למנוע את הנזק אלא על ידי הריגת המזיק, אין להתיר זאת, כמו שכתב בעל ה'הפלאה', בפירושו לתורה 'פנים יפות' (דברים כה, יב):

שודאי דין 'עביד איניש דינא לנפשיה' אפילו להזיק את חברו היינו באופן שאין בו סכנה, אבל אם הורג את חברו פשיטא שחייב מיתה או גלות.

1. שורש דין 'עביד איניש דינא לנפשיה'

יש לעיין, כיצד דין 'עביד איניש דינא לנפשיה' מתיר איסור תורה של הכאה? נראה שזו סברא פשוטה, שזכותו של אדם לשמור על ממונו בכל כוחו, וזה הביטוי היסודי ביותר של 'בעלות', שאדם שומר על ממונו לעצמו, ויכול למנוע בכל מחיר נזק או גנבה. לא יעלה על הדעת שאדם יעמוד ויראה כיצד גונבים את ממונו, ולא יכה את הגנב אלא יחכה לבוא המשטרה.

מהרי"ט⁵ כתב שמותר להכות את הגנב או המזיק, משום ש'אינו עושה מעשה עמך'. ו'ספר החינוך'⁶ כתב שאם בא אחד והתחיל לצער את חברו בדברים רעים, לא ייתכן שלא יענה לו, 'שאי אפשר להיות האדם כאבן שאין לה הופכים', ואחר כך הוסיף:

ויש לנו ללמוד דבר זה שמותר לענות כסיל, לפי הדומה, מאשר התירה התורה הבא במחותרת להקדים ולהרגו, שאין ספק שלא נתחייב האדם לסבול הנזיקין מיד חברו, כי יש לו רשות להנצל מידו וכו' בכל דבר שהוא יכול להנצל ממנו.

מבואר בדברי 'ספר החינוך', שהסברא של 'הבא להרגך השכם להורגו' אינה רק בהריגה, אלא אף בנזק והכאה, וכשם שגנב הבא במחותרת מותר לבעל הבית להרגו משום שהגנב מוכן להרוג את בעל הבית, כך מזיק שפוגע בממונו של אדם, מותר לאדם להזיק לו כדי למונעו מכך. ואף על פי שהמזיק לא הכהו, הדעת נותנת שלבעל הבית מותר להכותו, שהרי אם היה המזיק פוגש בבעל הבית, לא היה נמנע מלהכותו, ויש לומר 'הבא להכותך השכם להכותו'.⁷ בדרך זו ניתן לבאר את הדין שהזכרנו לעיל; 'הלעיטהו לרשע וימות', שהקשו לגביו האחרונים:⁸ הלא יש דין ערבות (סנהדרין כז ע"ב), ובכללו שאנו מוזהרין

4. שו"ת הרא"ש, כלל קא סי' ג; וכן נפסק ברמ"א, חו"מ סי' שפג סעי' ב.

5. מהרי"ט, ח"א סי' קי.

6. ספר החינוך, מצווה שלח 'שלא להונות אחד מישראל בדברים'.

7. וכן משמע בדברי תרומת הדשן, פסקים וכתבים סי' רח.

8. שו"ת חוות יאיר, סי' קמב ועוד.

על כל איש ישראל, להזהירו מחשש שוגג ולמונעו בכל כוחנו ממזיד, ואם כן כיצד אומרים 'הלעיטהו לרשע וימות' ומכשילים אותו באיסור? לפי הסברה שהזכרנו לעיל ניתן לומר, שאף שעל האדם לשקוד על תקנתם של כלל ישראל, מכל מקום לא ייתכן לדרוש ממנו להציל מאיסורים את מסיגי גבולו, ולא מסתבר שיהיה מוטל עליו לטרוח ולסמן לגנב היכן 'מותר' לו לגנוב והיכן אסור לו לגנוב. פן נוסף של סברה זו נמצא בדברי החזון איש (דמאי סי' ח ס"ק ט):

דכל שנוטל באיסור לא מיקרי שאני מכשילו, שהרי הדבר **מונע מחמת איסור**, והנוטל נוטלו בלא הזמנת הבעלים לזה, והא דאמר 'הלעיטהו' הוא לישראל בעלמא שאינך זקוק למעשהו ולשקוד על הצלתו.

להמחשת סברת החזון איש יש לשאול: לפי החולקים על רשב"ג וסוברים שיש לציין כרם רבעי ושאר איסורים עבור העוברים והשבים, מה יהיה הדין אם יתקין בעל הבית גדר תיל חשמלית סביב שדהו, האם גם אז נדרש ממנו לסמן שהמדובר בכרם רבעי? ודאי שלא, שהרי אין אפשרות להיכנס לשדהו כלל. אם כן, כאשר התורה אוסרת את הגזל, הרי זה כאילו הוצבה גדר בלתי עבירה בפני העוברים והשבים, ואם בכל זאת פורצים אותה, אין על בעל הבית לשאת באחריות של אפשרות כזאת.

ד. בא במחותרת

יש לברר, האם החזקת כלב תקיפה להגנה מפני גנבים, נכלל בדין 'הבא במחותרת' שהתירה התורה להרוג? כתוב (שמות כב, א-ג): 'אם בַּמְחֹתֶרֶת יִמָּצָא הַגָּבֹב וְהָפָה וְמָת אִין לוֹ דָּמִים: אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שְׁלָם וְשְׁלָם אִם אִין לוֹ וְנִמְכַר בְּגִנְבָתוֹ'. כאשר הגנב בא במחותרת 'אין לו דמים', כלומר, הרי הוא כמי שאין לו דם ונשמה, ומותר להורגו.⁹

למדנו במשנה (סנהדרין עב ע"א): 'הבא במחותרת נידון על שם סופו', כלומר, שאף על פי שלא הרג – נהרג, משום שסופו להרוג את בעל הבית כשיעמוד כנגדו להציל ממונו.¹⁰ מבארת הגמרא:

אמר רבא; מאי טעמא דמחותרת? חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, והאי מימר אמר; 'אי אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי, ואי קאי לאפאי קטילנא ליה!'; והתורה אמרה; אם בא להורגך השכם להורגו!

כלומר, מאחר שהגנב יודע שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, שרואה שאחר נוטל ממונו ממנו ושותק, אם כן מתכוון הגנב להרוג את בעל הבית אם יעמוד כנגדו. לכן אומרת התורה: דע לך שהגנב בא להרגך, והבא להרגך – השכם להורגו.¹¹

לפי זה נראה שבמקרה שגנב גונב ממנו אוכל, יכול בעל הבית להרוג את הגנב, שהרי אם היה הגנב נפגש בבעל הבית היה הורג אותו, ושייך לדין 'הבא במחותרת'. אמנם היתר

9. עפ"י רש"י, סנהדרין עב ע"א, ד"ה מאי טעמא.

10. עפ"י רש"י, שם ד"ה נידון.

11. על פי רש"י, שם ד"ה חזקה.

זה אינו מעשי, כיוון שכדי להרעיל את הגנב, מוטל עליו להתרות בו לפני עדים שהוא עומד להרעילו, כמבואר בגמרא (שם עב ע"ב):

תניא אידך: 'מחתרת' – אין לי אלא מחתרת, גגו חצירו וקרפיו מנין? תלמוד לומר; 'ימצא הגנב' – מכל מקום. אם כן מה תלמוד לומר 'מחתרת'? –

מחתרתו זו היא התראתו.

כאשר בא הגנב במחתרת, מחתרתו זו היא התראתו, כלומר, ברור לו שבא להרוג את בעל הבית אם יעמוד כנגדו, וכאילו אמר זאת הגנב בפירוש. אמנם אם נכנס לגגו, חצרו וקרפיו, שהכניסה אליהם היא בקלות בלא חתירה, אזי לא ברור שנכנס על דעת להרוג את בעל הבית, אלא ייתכן שסובר הגנב: 'אם אפגוש את בעל הבית אצא מייד'. באופן זה אין היתר להרגו, אלא אם יתרה בו בעל הבית בפני שני עדים ויאמר לו: 'אם תעמוד בפני – אהרוג אותך!', והגנב יקבל עליו התראה זו ויאמר; 'יודע אני, ועל מנת כן אני עושה, שאם תעמוד לנגדי אהרוג אותך!'¹² ולענייננו, לא ייתכן מקרה כזה שיעמוד בעל הבית ויזהיר את הגנב בפני שני עדים שעומד הוא להרעיל את האוכל, ויאמר לו הגנב 'אם אראה אותך אהרוג אותך', וממילא אין היתר להרעיל את האוכל מדין זה.

מלבד זה, נראה שהריגת הגנב לא הותרה אלא בידי בן דעת. ויש להעמיק בדין 'הבא במחתרת', שחידשה בו התורה שני דברים: הדבר האחד, 'הבא להרגך – השכם להורגו', וזהו דין גמור ללא הסתייגות, שמי שידוע לך שבא להרגך, מצווה עליך להרגו. הדבר השני, סתם גנב הבא במחתרת – בא להרגך, וממילא נאמר בו הדין הקודם ש'הבא להרגך – השכם להרגו'. כאן הדעת נותנת, שאם ברור לך מעל לכל ספק שלא בא להרגך – אסור לך להרגו, למרות שהתורה לימדה שסתם גנב הבא במחתרת, בא להרגך. ולא לחינם פירשה המשנה את ה'טעמא דקרא' של דין 'הבא במחתרת', ואמרה (סנהדרין עב ע"א): 'הבא במחתרת נידון על שם סופו', דהיינו, שסופו להרגך, לומר לך שאם ידוע לך שאינו בא להרגך – אין להרגו.

מובא בגמרא (שם עב ע"ב):

אמר רב; כל דאתי עלאי במחתרתא – קטילנא ליה, לבר מרב חנינא בר שילא. מאי טעמא? אילימא משום דצדיק הוא, הא קאתי במחתרתא! אלא משום דקים לי בגווייה דמרחם עלי כרחם אב על הבן.

כלומר, אף על פי שהתורה לימדתנו שהבא במחתרת מתכוון להרוג את בעל הבית, מכל מקום ייתכנו מקרים שידוע בעל הבית שאין הדבר כן. מצאנו אפוא שיש מקום לשיקול הדעת של בעל הבית, ולפי זה יידע אם התירה לו התורה להרוג את הגנב; וכן מפורש בטור (חו"מ סי' תכה ס"א):

לפיכך אין להרגו אלא כשיודע בודאי שאם יעמוד בעל הממון להציל ממונו שזה יקום עליו ויהרגו. ומיהו כל אדם בחזקה זו הוא ויכול להרגו, אלא אם

12. רש"י, שם ד"ה זו היא התראתו.

כן יודע שהחותר אוהב לבעל הממון ולא יהרגו אף אם יעמוד נגדו להציל ממונו.

לפי דבריו יש לחלק ולומר שלא ניתן היתר הריגת הגנב אלא לבן דעת, שיהרוג את הגנב רק אם יודע בוודאי שהתירה התורה את דמו, ומכל מקום אסור לאדם לגרום להריגת הגנב בצורה שאין לאדם שליטה עליה, כגון על ידי שירעיל את האוכל. לדברים אלו יש להוסיף, שבדין 'הבא במחתרת' יש כמה פרטי דינים שיש חשש שלא יתקיימו, אם יגרום האדם מיתה לחברו בצורה שאין לו שליטה עליה. ראשית, נאמר בברייתא (שם עב ע"א):

אין לו דמים אם זרחה השמש עלי' – וכי השמש עליו בלבד זרחה? אלא: אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך – הרגהו, ואם לאו – אל תהרגהו. ומביאה הגמרא ברייתא זו לגבי אב שבא לגנוב מבנו, שאם לא ברור לבן שאביו בא להרוג – אין לו להרוג את אביו, משום ש'רחמי האב על הבן', ואפילו יעמוד מולו להציל ממונו – לא היה הורג את בנו, וממילא אין היתר של 'הבא להרגך השכם להרגו'.¹³ אם כן בנידון דידן, אין הכלב יכול להבחין בין אביו של בעל הבית לבין גנב אחר. לא ייתכן אפוא שיהיה ניתן להניח מלכודת שתהרוג כל הגנב ללא הבחנה. כמו כן יש לחוש לשיטת הראב"ד,¹⁴ שטוען ש'אין מקרא יוצא מידי פשוטו' – מדובר כאשר לא זרחה השמש על הגנב, דהיינו בלילה, ואם כן אין היתר להרוג את הגנב אלא בלילה, מפני שגנב בלילה יודע שבעל הבית בבית, ובא להרוג או להיהרג. אך אין גנב ביום בא אלא על דעת לברוח מייד, ואין דעתו להתעכב ולגנוב ממון הרבה, או לעמוד מול בעל הבית ולהרוג, ותולה בכך שאין בעל הבית מצוי בביתו, וממילא אסור להרוג גנב ביום. עולה אפוא לשיטת הראב"ד, פשוט הדבר שאסור להרעיל את האוכל, שהרי על ידי זה ייהרג הגנב אף אם יבוא ביום, שלא כדין (סברא זו מועילה אף אם אין לו אבא, ואין החשש הנ"ל שיהרג אביו).

ה. פגיעה בבעלי חיים הנכנסים לתוך רשותו ומזיקים

יש לדון בדין בהמת חברו המזיקה ברשותו. לדוגמא, כיום מצוי שאנשים מחזיקים ברשותם כלבים. כאשר כלבו של השכן עומד להזיק בתוך רשות האדם, האם מותר לו לעשות דין לעצמו ולהרגו?
איתא בגמרא (ב"ק כג ע"ב):

מכריז רב יוסף, ואיתימא רבה, דסלקין לעילא ודנחתין לתחתאה; הני עיזי דשוקא דמפסדי, מתריגין במרייהו תרי ותלתא זמנין, אי ציית – ציית, ואי לא – אמרין לי: תיב אמסחתא וקבל זוזך...

13. רש"י, שם ד"ה אב.

14. ראב"ד לרמב"ם, פ"ט מהל' גניבה ה"ח, שלא כדעת הרמב"ם שם.

כלומר, עזים העומדות לשחיטה, והקצבים משהים אותן עד יום השוק, ובינתיים מזיקות ברשות הרבים, מתרים בבעליהם, ואם אינם נענים, שוחטים את העזים, והקצבים מוכרים אותן על כרחם, אף ביום שאינו יום השוק. כתבו התוספות¹⁵ שהדברים אמורים רק בעזים העומדות לשחיטה, שמותר לשוחטן ולמנוע נזק, ואין צריך לטרוח ולתבוע את הבעלים בבית דין. אמנם עז העומדת לחלב ורחל העומדת לגיזה [דהיינו, שאינן עומדות לשחיטה] אסור לשוחטן, ויכול הבעלים לומר 'לכשיזיקו – אשלם את הנזק'. וכן נפסק בשו"ע (חו"מ סי' שצז סעיפים א-ב) על פי רוב הראשונים, שלא כדעת הרמב"ם (פ"ה מהל' נזקי ממון ה"א), שאין חילוק בין בהמה העומדת לשחיטה לכל בהמה.

אם כן יש לאסור הריגת כלבו של השכן, משום שלא התירו זאת אלא בעזים העומדות לשחיטה, ואף זאת רק אחר שלוש התראות. שו"ת 'חות יאיר'¹⁶ האריך לדון בגדרי דין 'עביד איניש דינא לנפשיה' בבעלי חיים המזיקים, והעלה שאין היתר להרוג בהמת חברו אף על פי שמזיקה לו. וביאר את החילוק בין אדם המזיק לבהמה המזיקה, שהאדם בא להזיק בכוונה וברצון, אז אומרים 'עביד איניש דינא לנפשיה', ויכול לפגוע בו; אמנם בהמה שלא באה להזיק מדעת בעליה, אינה בכלל זה. אך עדיין יש לברר האם מותר להרעיל אוכל העומד בחצרו, כדי שעל ידי זה ייהרג כלבו של השכן? הרי לכאורה לא נאסר אלא להרוג את הכלב בידינו, אך לגרום להריגתו בעקיפין – יש מקום להתיר, מפני הסברא ש'עושה אדם בתוך שלו כרצונו'.

לכאורה זו גמרא ערוכה (ב"ק מז ע"ב): 'תניא; הנותן סם המות לפני בהמת חברו – פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים', וכל דבר שחייב בדיני שמים – אסור לעשותו. אמנם יש לחלק, שדין זה נאמר כשרוצה להורגה בלי סיבה וכשאינה נמצאת ברשותו, אך כאשר נכנסת לרשותו ועומדת להזיק, ייתכן שמותר לו להרעיל אותה. ומכל מקום למעשה אם נכנסת לרשותו ועומדת להזיק חוזר הדין של 'עביד איניש דינא לנפשיה', ומותר לו להגן על רכושו בכוח. אמנם אסור לו לפגוע בבהמה אלא כפי ההכרח, כמו שנתבאר לעיל. על כן, כיוון שבדרך כלל ניתן למנוע את הנזק בדרכים אחרות, אין להרעיל את בהמת חברו.¹⁷

שתי סיבות בדבר: ראשית, סברא זו ש'היה לה שלא תאכל', אינה מועילה אלא לפטור מתשלום, ומכל מקום ודאי שאסור להכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ובנידון דין אסור להרעיל את בהמת חברו. שנית, הרעלת הבהמה הרי זה בכלל העמדת מזיק ברשותו, ואינו מעשה תמים, ויש לדון אותו על פי גדרי 'עביד איניש דינא לנפשיה', שאסור לאדם להעמיד מזיק ברשותו, כשעלול להזיק יותר מהנדרש.

15. תוס', ב"ק כג ע"א, ד"ה הנהו.

16. שו"ת חוות יאיר, סי' קסה.

17. וכן עולה מדברי הרב אפשטיין, שדן באריכות בדברים בספרו 'חבל נחלתו', ח"ב סי' קב.

סיכום

- א. אין להתיר החזקת כלב תקיפה העלול להרוג אדם. וזאת משום שהדין של 'עביד איניש דינא לנפשיה' אינו מתיר הריגה, וכן גם משום שהכלב יפגע בגנב ויזיק אותו מעבר לנדרש.
- ב. אסור להרוג את כלבו של השכן, או להניח לו פיתיון מורעל, משום שמוטל על האדם לחפש דרכים אחרות שימנעו את הנזק והם לא מגיעים לפגיעה חמורה בבעל חיים.

